

PRENUMERATA

w Paryżu i na prowincji:
 KWARTALNIE..... 8 fr.
 PÓŁROCZNE..... 16 fr.
 ROCZNIE ..... 30 fr.

Zagranicą:
 ROCZNIE..... 32 fr.

TELEFON :
 TRUDAINE 61.42

POLONA

REVUE HEBDOMADAIRE POLONAISE

PARAISANT CHAQUE SAMEDI

ABONNEMENTS

Paris et Départements:
 TROIS MOIS..... 8 fr.
 SIX MOIS..... 16 fr.
 UN AN..... 30 fr.

Etranger:
 UN AN..... 32 fr.

TÉLÉPHONE :
 TRUDAINE 61.42

REDAKCJA I ADMINISTRACJA — 3bis, rue La Bruyère, 3bis — RÉDACTION ET ADMINISTRATION

Conte de Fées

C'est une chose bien compliquée, bien difficile que d'écrire aujourd'hui des articles d'histoire, surtout si cette histoire est celle des peuples de l'Europe Centrale, car, les événements actuels la font et la défont avec une telle rapidité que la plume de l'historien semble ne pas pouvoir suivre la marche des armées ou les paroles des diplomates. Et puis, dans ce grand bouleversement né de la guerre, l'Histoire n'est plus la Muse sereine et lointaine planant au-dessus de toutes les querelles, elle se mêle aujourd'hui aux questions politiques d'une façon tellement inextricable qu'on a toujours peur, en écrivant les lignes les plus inoffensives, de mettre le feu à l'Europe, de faire bondir M. Lloyd George, ou tomber à la renverse M. Léon Bourgeois. Aussi, comme j'allais ces jours-ci, exprimer tout spontanément le plaisir que les événements de Wilno causaient à la petite-fille d'un émigré lithuanien de 1830, je me suis ravisée, craignant d'attirer sur « Polonia » les foudres de la Société des Nations, et, qui sait, de provoquer peut-être une intervention de l'Angleterre (particulièrement pacifiste quand il ne s'agit ni de l'Irlande, ni de l'Orient..) Je me suis dit que la question de Wilno était décidément trop brûlante, bien qu'il s'agit d'un pays du Nord, et qu'il valait certainement mieux pour moi rester dans mon rôle féminin et me borner à écrire un simple conte de fées. Personne, je suppose, ne peut trouver mal que je raconte des histoires de bonne femme, et M. Léon Bourgeois lui-même n'y verrait pas la menace d'un péril européen.

Je ne sais si tout le monde est comme moi, mais j'adore les contes de fées, j'y vois des vérités émouvantes et profondes qui se cachent dans les voiles légers du symbole, j'y vois la pauvre et mourante Poésie, chassée de toutes parts, trouver là son dernier abri. Mais malheureusement, les fées ne savent plus où se réfugier, elles n'ont pas de place dans notre monde moderne, et même les tout petits ont déjà une connaissance trop amère de la vie pour croire aux belles dames qui donnent le bonheur d'un coup de leur baguette enchantée... Et pourtant les fées existent toujours, et quelque part, la nuit, au fond des bois ou des eaux, au milieu de cette Europe qui ne croit plus qu'à la Force et à l'Argent, elles se réunissent pour parler du Passé, du temps où leur sceptre de rêve, de folie et de beauté s'étendait sur les hommes. En ce temps-là régnait, bien loin, sur le Goplo, le grand lac mystérieux, Goplana, reine de tous les étangs qui bordent la Baltique. Couronnée de nénuphars et de roseaux, elle planait dans les brouillards et voyait tout ce qui se passait en Lithuanie... En ce temps-là, encore, les blondes Roussalki glissaient leurs corps souples dans les eaux des fleuves et égaraient les Lithuaniens crédules qui se laissaient prendre à leurs charmes de sirènes... Toutes ces déesses, si tranquilles, jadis, dans ces pays de brumes et de rêveries ne trouvent plus un seul abri sûr au milieu de tant de peuples en guerre. Les bolcheviki en veulent à la couronne fleurie de Goplana, et toutes les hordes qui, tour à tour, dévastent l'Ukraine, laissent à peine la vie

sauve aux pauvres Roussalki... Aussi, dans l'ombre des roseaux, dans le brouillard des marais, elles se réunissent parfois et elles murmurent tout bas des récits du vieux temps : Goplana rappelle les horreurs de la domination teutonique, quand les Lithuaniens encore sauvages, ne connaissaient pas d'autre loi que le glaive, pas d'autre joie que les libations d'hydromel ; et puis, comme elle a vu beaucoup de choses, Goplana évoque la reine Hedwige, la blancheur de son manteau et la douceur de son sourire qui s'étendaient sur la Lithuanie pacifiée et convertie, et les longues années, les longs siècles de paix et d'union avec la Pologne, l'acte de Hérodol, l'acte de Lublin, l'amour de Barbe Radziwill et de Sigismond-Auguste, l'héroïsme de Kosciuszko et le génie de Mickiewicz... Tout cela qui a cimenté les coeurs jusqu'à ce chant tragique du « Kulik lithuanien » que Goplana a entendu aussi en 1830, sur les lèvres des insurgés, des jeunes gens qui s'en allaient mourir pour la Pologne:

« La Lithuanie renait... la Lithuanie renait, un soleil de gloire reluit sur elle... tant de coeurs battent pour la Lithuanie, pour elle, tant de coeurs ont cessé de battre... »

Hélas, Goplana a vu encore la répression sanglante, les pendaisons de Mouravieff, la terreur de l'oppression russe, mais elle a senti, malgré

tout, le cœur de cette terre, battre toujours, d'espoir et de fidélité et, dans le silence et l'oubli, les flots du Goplo portaient à leur reine l'écho des mêmes paroles: « tant de coeurs battent pour la Lithuanie... voici le Kulik polonais, voici notre « cavalier » qui passe... »

Puis enfin ce fut la lutte gigantesque, la Lithuanie et la Pologne à feu et à sang : Allemands et Russes déchirant tour à tour le sol sacré de la sainte Samogitie... et puis le chant divin qui recommence: « la Lithuanie renait, la Lithuanie renait... » Mais quelles divisions encore, quelles querelles fratricides...! Quand donc le blanc manteau d'Hedwige flottera-t-il à nouveau sur les deux pays reconstitués? Goplana est reine de la terre et des eaux, et pour cela, elle rêve de fraternité et de paix, mais elle sait bien que pour exister cette paix doit être la « paix polonaise », Goplana connaît le Passé et elle sait bien que ses nénuphars n'ont pu fleurir sans crainte que lorsque le cavalier de Lithuanie s'est allié à l'aigle de Pologne,... et Goplana, tout bas, se penche à l'oreille des Roussalki qui forment sa cour, et donnant toutes les fleurs de sa tête, elle leur dit: Vite, le long de la Wilia, portez-les à Wilno, aux pieds de ceux qui, malgré tant de difficultés, tâchent de renouveler aujourd'hui l'antique « Union » polono-lithuanienne...

Anne-Marie GASZTOWTT

La Pologne et ses Frontières

Jusqu'ici les terrains de la Pologne qui limitent les frontières de la ligne dite de Curzon, ont une superficie d'environ 251.300 kilomètres peuplée de 23.882.000 habitants.

Ces terrains comprennent le Royaume du Congrès sans compter la partie du gouvernement de Suwalki s'étendant au delà de la ligne Foch, appelée région de Bialostok ou en d'autres termes les anciens districts de Bialostok, de Bielsk et de Sokol, y comprises quelques parcelles des districts voisins comme la Galicie avec la partie de la Silesie de Teschen et d'Orawa reconnues à la Pologne, ainsi que la partie des pays soumis à la domination prussienne attribués sans conteste à la Pologne par le Traité de Versailles.

La statistique suivante classe les habitants de ces terrains d'après leur religion et leur nationalité :

Catholiques romains.....	66,8 %
Protestants.....	5,4 %
Orthodoxes.....	2,2 %
Israélites	11,5 %
Uniates.....	14,1 %
Polonais.....	70,8 %
Ukrainiens et Russes.....	15,8 %
Allemands.....	6,0 %
Juifs.....	6,8 %
Divers.....	0,6 %

Les terrains cédés à la Pologne et détachés de la Russie d'après les préliminaires de Riga, ont une superficie de 135.319 kilomètres et une population de 4.024.340 habitants. Les pays cédés représentent 54 % du territoire et 17 % à peine de la population actuelle de la Pologne. Tandis que la densité de la population dans la Pologne actuelle est de 95 habitants par kilomètre, dévastent l'Ukraine, laissent à peine la vie

mètre, elle atteint à peine 30 habitants dans les pays attribués récemment, et dans la Pologne entière agrandie des terrains pris à la Russie, la densité est à peine de 73 habitants par kilomètre.

Dans les pays séparés de la Russie, il importe de noter :

a) Les territoires de l'ancien Grand-Duché de Lithuanie, dernièrement soumis à l'autorité polonaise des pays orientaux;

b) Les terrains de Wolhynie.

Parmi les terrains appelés terrains des pays orientaux, on a assigné à la Pologne toute la région de Wilno, la presque totalité de la région de Brest-Litewski, exception faite du district presque entier de Mozyr et d'une partie des districts de Minsk et de Sluck de la région de Minsk. La majorité de ces terrains a une superficie de 95.409 kilomètres et une population de 2.714.340 habitants. (La densité de la population étant de 28 habitants par kilomètre).

La statistique suivante classe, d'après leur religion et leur nationalité, les habitants des régions de Wilno, de Brest-Litewski, et d'une partie de celle de Minsk cédées à la Pologne dans les préliminaires de Riga :

Catholiques romains.....	44,0 %
Orthodoxes.....	42,6 %
Israélites	11,8 %
Divers.....	1,6 %
Polonais	40,4 %
Blancs-Ruthènes.....	32,3 %
Lithuaniens.....	4,1 %
Russes.....	5,6 %
Juifs.....	9,7 %
Indigènes.....	6,1 %
Divers.....	1,7 %

Quant aux régions de Wolhynie, cédées par la Russie aux préliminaires de paix, en admettant une diminution de la population analogue à celle présentée par le recensement de la population fait par le gouvernement des pays orientaux, elles atteignent une population de 1.310.000 et une densité de 33 habitants par kilomètre.

En admettant pour les régions de Wilno une moyenne des religions et des nationalités comptée d'une façon pessimiste : catholiques 17%, orthodoxes 69%, juifs 12%, divers 4%, nous obtenons pour tous les pays détachés de la Russie, la statistique des religions et des nationalités suivante :

Catholiques romains.....	35,2 %
Orthodoxes.....	51,2 %
Israélites.....	11,8 %
Divers.....	1,8 %
Polonais.....	32,2 %
Blancs-Ruthènes.....	21,8 %
Ukrainiens.....	22,4 %
Russes.....	3,8 %
Lithuanians.....	2,8 %
Indigènes.....	4,1 %
Juifs.....	10,4 %
Divers.....	2,5 %

Les Polonais représentent donc relativement dans tous les pays cédés par la Russie une grande majorité, surtout au nord-est d'une partie de ces territoires.

Il est important de remarquer que grâce à la population peu nombreuse des pays orientaux adjoints à la Pologne ainsi qu'à la diversité des religions des habitants, la conséquence de ce fait influe très facilement sur le taux des Polonais dans toute la Pologne. Voici la statistique des religions et des nationalités de la Pologne (386.619 kilomètres et 27.906.000 habitants) dans ses frontières marquées par le Traité de Versailles et les préliminaires de Riga :

Catholiques romains	62,2 (66,8 %)
Uniates	12,1 (14,1 %)
Orthodoxes.....	9,3 (2,2 %)
Israélites.....	11,0 (LL,5 %)
Protestants.....	4,7 (5,4 %)
Polonais.....	65,3 (70,8 %)
Ukrainiens	16,7 (15,8 %)
Blancs-Ruthènes	3,1
Russes	0,5
Lithuanians.....	0,4
Indigènes.....	0,6
Allemands	5,2 (6,0 %)
Juifs	7,4 (6,8 %)
Divers.....	0,8 (0,6 %)

LITHUANIE

Une importante manifestation a eu lieu à Wilno en faveur du recrutement obligatoire. Les participants ont aussi réclamé la création d'un trésor d'Etat et la convocation d'une assemblée constituante. La résolution suivante a été votée :

« Les habitants de Wilno et de ses environs, considérant que dans la lutte entreprise par Zeligowski, personne ne doit rester passif, engagent tous les citoyens à accomplir leur devoir de défense contre l'invasion lithuanienne. »

Les manifestants ont adressé au président du Conseil polonais un télégramme disant, entre autres : « Nous ferons tous nos efforts et ne ménagerons ni nos biens ni notre sang pour vaincre les convoitises illicites du gouvernement de Kowno, afin de nous unir par des liens indissolubles avec notre mère patrie. »

Un télégramme a été adressé également au chef de l'Etat, lui disant que l'assemblée exprime son hommage au général Zeligowski et à son armée héroïque pour avoir libéré Wilno et engageant la population à soutenir son action. Le meeting a demandé en outre que la commission dirigeante de la Lithuanie centrale ordonnât une mobilisation immédiate et que les représentants de la population soient convoqués le plus vite possible pour décider du sort du pays et mettre fin à l'état actuel transitoire.

Les relations lithuano-letttones ont pris récemment le caractère d'un véritable conflit. Les Lettons ont occupé par la force des armes un district lithuanien et ont capturé une compagnie d'infanterie, blessant plusieurs officiers lithuaniens.

La « Das Freie Volk », organe des socialistes indépendants, écrit :

« Par suite de la passivité absolue du gouvernement, une nouvelle organisation politique très dangereuse a été formée en Prusse orientale. De très nombreuses troupes ont pu être concentrées et en même temps de secrètes organisations militaires ont pris un grand essor.

Le nombre total des troupes se trouvant actuellement en Prusse orientale dépasse 120.000 hommes bien équipés et bien armés. Le commandement en est exercé par le capitaine Tren et par un propriétaire foncier nommé Brandes, qui disposent d'une somme d'argent considérable. De nombreux détachements de soldats ne cessent d'arriver en Prusse orientale. Comme les troupes concentrées jusqu'à présent dans la Prusse orientale sont déjà très nombreuses, le surcroît de transport est envoyé par petits détachements en Lithuanie. »

M. Cameu, chargé d'affaires français, est resté à Wilno. M. Cameu fait ressortir que le gouvernement français n'a pas reconnu jusqu'à présent ni le gouvernement de Kowno ni le gouvernement de la Lithuanie Centrale et que dans ce cas, sa présence à Wilno n'a pas le moindre caractère d'une démonstration.

Le Conseil des Ministres a donné son approbation à la proposition de la Ligue des Nations de consulter l'opinion populaire sur les territoires litigieux de la Lithuanie à condition toutefois que ces mesures soient prises le plus tôt possible sur le territoire occupé par le général Zeligowski.

LES HONGROIS POUR LA CAUSE POLONAISE

Pendant des siècles, les rapports de la nation hongroise avec la Pologne étaient des plus amicaux. L'histoire universelle ne connaît pas deux autres pays voisins entre lesquels il y aurait eu d'aussi rares et d'aussi insignifiantes collisions comme entre la Hongrie et la Pologne.

La cause de cette entente cordiale était la frontière vraiment idéale formée par la chaîne des Carpates qui séparait les deux pays, et le fait que les intérêts politiques et économiques de ces deux nations étaient les mêmes, ne provoquaient aucun conflit.

Ces relations fraternelles ont été documentées par des faits divers pendant et depuis la guerre mondiale. Déjà au commencement de la guerre le comte Jules Andrássy éleva la voix au parlement hongrois, pour montrer la nécessité de résoudre la question polonaise légitimement et conformément à la justice. Là-dessus le comte Albert Apponyi remarqua dans un discours que « certainement cette question devrait être solvée définitivement, pas de façon que la nation polonaise change simplement de maître — mais qu'elle regagne sa liberté et son indépendance complète. »

Lorsque le parlement hongrois ne fonctionna pas pendant quelque temps, ce furent les autorités de la province qui s'occupèrent de cette question : presque chaque comitat et chaque ville adressèrent une missive au gouvernement et au parlement hongrois demandant l'unification et l'indépendance future de la Pologne.

A l'occasion du Traité de Paix à Brest-Litewski, ce fut encore le parlement hongrois qui protesta contre les arrangements nuisibles aux intérêts polonais : les représentants les plus célèbres de la vie politique d'alors — comme le comte Andrássy, le comte Batthyány, M. Gabriel de Ugron, M. Alexandre de Dobieczky et d'autres prirent le parti de la cause polonaise.

L'influence hongroise dans la question de Cholm fut la cause de la démission du comte Czernin, ministre des affaires étrangères de la Monarchie. Bien que la Hongrie fût sous l'influence de la prépondérance allemande à cette époque, maints discours hongrois condamnèrent la politique pleine de violence de l'Allemagne envers la Pologne.

Les démarches faites par les comitats dont nous venons de parler ainsi que les décisions prises par les diverses sociétés, qui tous prenaient parti pour la Pologne encouragèrent l'activité des députés. Aux réunions de ces sociétés, des discours et des conférences furent faits par des savants connus pour leurs sentiments amicaux envers la Pologne, comme le baron Albert Nyáry, M. Zoltan de Hindy, M. Jules de Zsembery, M. Jean Tomcsanyi et d'autres. Ils parlèrent des traditions historiques unissant la Hongrie à la Pologne, de la nécessité d'une entente cordiale entre ces deux nations, de l'esprit de liberté des Polonais et des sacrifices qu'ils avaient faits pour atteindre leur indépendance, des relations économiques entre les deux nations — et toujours on finissait par une missive adressée au député du district, ou au gouvernement lui-même, de-

mandant de bien vouloir aider la Pologne à atteindre ses aspirations.

Pour propager l'esprit polonais, M. Charles Banyai et M. Jean Tomcsanyi traduisirent les œuvres de célèbres écrivains polonais, surtout celles qui parlaient des souffrances que le peuple polonais dut subir sous le régime des puissances étrangères, ou celles encore qui dépeignaient les luttes de la nation polonaise. Ces ouvrages jouissaient d'une grande popularité dans la presse aussi bien que chez les éditeurs.

Après que la guerre fut terminée — c'est-à-dire lorsque les puissances centrales s'écroulèrent — les Hongrois ne cessèrent jamais, même au milieu des catastrophes les plus grandes, de s'occuper de la question polonaise : ils attendaient avec impatience que la Pologne étendit la main pour les aider dans leur malheur.

Lorsque récemment les bandits bolchéviks russes menaçaient de submerger la Pologne, alors la Roumanie dont la presse avait propagé l'idée d'aider la Pologne il y a peu de temps encore, se tut soudain et exprima même le désir de traiter avec le « Soviet ». La Bohême et l'Autriche déclarèrent officiellement leur neutralité — mais en réalité boycottèrent la Pologne et la presse demanda ouvertement que le gouvernement se décidât à aider les Russes : la Hongrie seule prit parti pour la Pologne ! Le président du Conseil des ministres, le comte Paul Teleki, déclara, lors de son entrée en fonctions, qu'il était prêt à aider la Pologne, répétant son offre plus tard de façon positive : c'est seulement à cause des protestations de la Yougo Slavie et de la Bohême que le secours promis n'apparut point sur le front polonais.

Tout cela montre le chemin que la politique polonaise devra suivre : il faut qu'elle tâche d'abattre les murs artificiels élevés pour séparer la Hongrie de la Pologne, afin de leur donner une frontière commune : de cette façon, ces deux nations pourront communiquer librement avec le monde, sans être soumises au contrôle et aux chicanes des Tchèques ainsi qu'à leur monopolisation des chemins de fer.

Propos d'un vieil émigré

John Bull est inquiet.

Son commerce n'arrive pas à prendre l'extension voulue. Redoutant la menace de la concurrence allemande, il était entré en guerre pour la briser. Cela lui a réussi. Mais l'équilibre nécessaire aux échanges commerciaux ne semble pas vouloir se rétablir de si tôt.

Le monde se ressent encore de la secousse formidable provoquée par la grande guerre. Dans plus d'un endroit, la pénétration commerciale de John Bull s'est heurtée à des difficultés insurmontables.

C'est d'abord sur l'immense Russie qu'il avait jeté son dévolu. Quel admirable champ d'action ! Que d'affaires splendides à réaliser ! Mais cela n'a pas marché comme notre pauvre John Bull l'aurait désiré. La Russie n'a pas l'air de vouloir se laisser faire. Elle pose des conditions. Elle se livre dans les Indes à un petit jeu qui fait blêmir de rage les mercantis de la City.

L'agent stipendié de tous ces messieurs de la haute-finance qui se pavane dans le fauteuil du premier ministre avait bien tenté d'apaiser les appétits de Moscou en lui offrant en pâture la Pologne. Mais celle-ci a regimbé et n'a pas consenti à se laisser dévorer. On était d'ailleurs à Paris d'un avis différent à ce sujet et la généreuse intervention de la France ne permit pas au froid calcul de John Bull de se réaliser.

Il a alors pensé à autre chose. Ne serait-il pas plus pratique de se mettre bien avec l'Allemagne ? Pourquoi ne pas essayer ensemble de « petites affaires » ?

Et voilà qu'il fait à son ennemi et concurrent d'hier une série de concessions et de complaisances.

Pour s'assurer de son concours, sans toutefois cesser de le surveiller de près, il faut qu'il

ait un comptoir sur place. Son choix tombe sur le port de Dantzig qui paraît s'y prêter le mieux.

Sous le couvert de la fameuse Société des Nations, John Bull y envoie son commis-voyageur, sir Reginald Tower, qui a déjà travaillé en Allemagne avant la guerre, qui y est bien vu, qui y compte de nombreux amis et qui tâchera d'empêcher les Polonais de prendre à Dantzig la place qui leur est due.

Mais « unser Tower » ne réussit qu'à demi. Il dévoile trop tôt son jeu. Force est de le rappeler.

John Bull a alors recours à un autre stratagème.

Lors de la rédaction du Traité de Versailles, il avait eu la précaution d'y faire insérer au sujet de Dantzig certaines clauses pouvant se prêter à des interprétations différentes.

Le moment est venu d'en tirer le profit voulu. La Conférence des Ambassadeurs va préparer le texte définitif de la convention qui doit intervenir entre Dantzig et la Pologne.

Il faut que ce texte soit conforme aux plans de l'astucieux John Bull.

Il est fait selon son désir. La convention est rédigée dans des termes qui lui laissent toute la faculté d'étrangler la Pologne au profit de ses nouveaux associés.

Mais, nouvelle déception. La Pologne ne manifeste pas le moindre désir de se laisser faire. Elle se défend, elle refuse d'apposer sa signature au bas de l'accord que l'on veut lui imposer.

Et John Bull devient pensif. Son étoile commencerait-elle à pâlir? Son nom n'aurait-il plus le même prestige que par le passé? Ne serait-il plus en état d'imposer comme bon lui semble sa volonté?

Pour le moment du moins, les événements semblent donner raison à toutes ces questions angéliques. L'Irlande le nargue, l'Egypte se rebiffe, la Pologne, enfin, cette nation rappelée à peine d'hier à la vie, ne veut pas se plier à ses caprices. C'est décidément la fin du monde.

John Bull est inquiet.

UN VIEIL EMIGRÉ.

BULLETIN

(Express Télégraphe de l'Est.)

= La réforme agraire dans l'Ukraine de Petlioura.

Le gouvernement de Petlioura a publié un décret réduisant la grande propriété foncière à un maximum de 150 deslatines.

= Les volontaires juifs dans l'armée de Balachowicz.

Le journal russe « Swoboda » apprend de Pinsk que le général Balachowicz a consenti à la formation dans son armée de compagnies de volontaires distinctes composées de juifs.

= Les soldats polonais internés en Allemagne.

Le ministère des affaires étrangères communique que le 3 novembre, le gouvernement allemand procédera au rapatriement des soldats polonais internés à Minden qui, pendant l'invasion bolcheviste, ont pénétré sur le territoire allemand au nombre de 2.300.

= Les munitions allemandes pour la Russie.

Le gouvernement estonien communique que des Allemands ont tenté de transporter des armes et des munitions en Russie par Rewel, mais que les principaux membres de leur organisation, notamment un officier aviateur, Adler, et les deux frères Lurie, ont été arrêtés.

= Les secours pour Wrangel en Lettonie.

On a découvert en Lettonie une organisation formée pour aider le général Wrangel. Cette organisation envoyait par Memel des soldats en Crimée sous prétexte d'y envoyer des ouvriers, à la suite de quoi le chef d'état-major letton démissionna. Une crise ministérielle est probable.

= Une déclaration du ministre des finances polonaises.

M. Grabski, ministre des Finances, a déclaré au représentant de la « Rzeczpospolita » : « Le gouver-

nement polonais maintient l'opinion qu'aucune obligation ne pèse sur la Pologne par suite des négociations de Spa. »

= Les troupes étrangères quittent la Pologne.

Tous les détachements et les convois administratifs de l'armée ukrainienne ainsi que l'armée volontaire russe devront définitivement quitter le territoire de la République polonaise, le 2 novembre, jour de l'échange des protocoles du traité de paix de Riga.

= Dantzig payera des indemnités aux Polonais.

Le « Dantziger Nachrichten » dit savoir que le Conseil de la ville libre a adressé au gouvernement polonais une note faisant savoir que les autorités de Dantzig sont disposées à payer les indemnités exigées par le gouvernement polonais, mais la note ajoute que les autorités ne prendront pas à leur charge les dégâts qui ont été causés au port, ce dernier étant administré par les autorités de l'Entente.

= L'espionnage allemand en Posnanie.

Une importante organisation d'espionnage au profit de l'Allemagne a été découverte à Bromberg. On a trouvé sur une femme nommée Steckmann, se rendant en Allemagne, de nombreuses lettres adressées à Berlin, contenant des informations politiques secrètes sur un plan de campagne d'espionnage. De nombreuses arrestations ont également eu lieu mais plusieurs personnes mêlées dans cette affaire ont réussi à fuir à l'étranger.

= La mobilisation des femmes en Russie.

On annonce de Minsk que la mobilisation des femmes en Russie est menée sur une très grande échelle. Dans les villes, on leur a sévèrement interdit de s'occuper du ménage ; elles sont toutes obligées de se nourrir dans les restaurants communistes. Les enfants doivent être remis dans les pouponnières de l'Etat.

= Un nouveau port polonais sur la Baltique.

La Commission maritime de la Diète a résolu de créer une sous-commission composée des délégués du département des affaires maritimes qui aura pour tâche d'examiner le port de Gdingen (Gdynia) et le réseau de chemin de fer entre Gdingen (Gdynia), Dirschau (Tchew), Puck et Hela, afin d'étudier la possibilité de la construction d'un canal entre le littoral polonais et la Vistule. La Commission a présenté au ministère des travaux publics un projet de construction d'un port à Gdingen destiné pour les navires de guerre et de commerce.

= Un accord économique entre la Pologne et l'Ukraine.

Le journal « Ukrainska Dumka » publie le texte d'un accord passé récemment entre le gouvernement de Petlioura et le gouvernement polonais. Cet accord règle plusieurs questions financières et commerciales de la façon suivante :

« La Pologne aura, au cours d'une année, le droit exclusif de transactions commerciales avec l'Ukraine. Tout excédent en blé, en bétail et en carburants sera destiné à la Pologne, contre les prétentions éventuelles et à venir qui ont été reconnues à la Pologne. De son côté, la Pologne fournira à l'Ukraine du pétrole, du sel, de la benzine et du charbon. La Pologne se réserve le contrôle de la répartition de la production du sucre en Ukraine.

« La Pologne recevra aussi 30 % de la production totale de sucre au prix courant, et 40 % à un prix supérieur. La Pologne consent au transit du matériel de guerre acheté par l'Ukraine à l'étranger, mais se réserve le droit de contrôler les transports.

M. TAKE JONESCO

M. Take Jonesco a fait au représentant de l'« Express Télégraphe de l'Est » les déclarations suivantes :

« Mon voyage en Pologne est tout naturel et je l'aurais fait, il y a déjà longtemps, si les affaires intérieures de la Roumanie me l'avaient permis. La Pologne qui a joué un rôle si important dans l'histoire et qui est destinée à tenir une place considérable dans l'Europe centrale et orientale, est un voisin avec lequel il est inconcevable que la Roumanie ait d'autres rapports que ceux d'une chaleureuse amitié. Je suis heureux d'être le premier ministre des affaires étrangères roumain qui visite Varsovie après la résurrection de la Pologne et je suis sûr que les autres y viendront à tour de rôle. Je crains toutefois qu'on ne s'attarde des deux côtés à des résultats trop exagérés de mon séjour à Varsovie. Les grands projets même

les plus justes et surtout ceux-là ne sauraient être réalisés en quelques heures. Les impressions que j'ai pu recueillir en Europe occidentale et qui confirment absolument mes prévisions correspondent entièrement à mes idées sur les meilleurs moyens d'assurer le maintien de la paix qui est notre but suprême.

« La bataille de Varsovie qui a sauvé la civilisation, a causé partout (je puis vous en assurer), une grande admiration pour la nation polonaise. A ce point de vue, on considère les Polonais comme des créanciers auxquels tout le monde est redevable. La Roumanie, en allant à Budapest l'an passé pour écraser le régime de Bela Koun, a rendu un service réel à la cause du bien général. La bataille de Varsovie y a rendu un plus grand service encore. Si je voulais chercher dans l'histoire de la Pologne une analogie, je devrais remonter à la brillante victoire de Jean Sobieski. A Prague, nous avons confirmé avec M. Bénès des arrangements faits précédemment. J'ai constaté chez le président du Conseil et chez le ministre des affaires étrangères tchécoslovaque d'excellents sentiments envers la Pologne. »

Les « excellents » sentiments envers la Pologne chez les ministres tchèques (ne parlons pas des pauvres Slovaques), sont une mauvaise plaisanterie, que l'éminent homme d'Etat aurait dû s'abstenir de souligner.

ÉCHOS

= Inauguration de la Section parisienne de la Croix-Blanche polonaise.

Dimanche dernier, dans un charmant cadre décoré de drapeaux amarante et de branches de sapins, eut lieu la bénédiction de la section parisienne de la Croix-Blanche polonaise. On sait que celle-ci a été fondée par Madame Hélène Paderewska, dont le dévouement est très connu et apprécié.

La cérémonie s'est ouverte par un émouvant discours de Mgr Postawka, prélat de Sa Sainteté. M. Kleczkowski prit ensuite la parole et fit un exposé de l'œuvre de la Croix-Blanche polonaise, en soulignant la vigilance et les efforts innombrables de Madame Paderewska. Il rappela aussi le nom de M. de Piessac, qui s'occupe spécialement de l'activité de la Croix-Blanche en France, et sut vivement intéresser son auditoire qui l'écouta avec une attention soutenue. Puis, le général Malleterre, gouverneur des Invalides, fit une vibrante allocution en parlant du rôle que devra jouer la Pologne à l'avenir. Il a été applaudi avec chaleur.

Pour marquer le caractère national de la réunion, M. Szerszynski exécuta l'hymne polonais et M. Kleczkowski qui, à côté de son talent oratoire, est doué d'une voix rare, chanta avec âme la « Marianne ». Madame Mather, une charmante Américaine, décorée de la Croix de guerre et de la médaille interalliée et qui se dépense sans compter pour la cause polonaise, a été l'organisatrice de cette cérémonie et c'est grâce à ses soins qu'un goûter copieux et fin fut servi par Ritz.

Et les assistants se séparèrent sous le charme de cette jolie manifestation de l'amitié franco-polonaise.

Chronique financière

La Bourse a chômé plusieurs jours et son inactivité a encore augmenté de ce fait. Toutefois, aucune faiblesse particulière n'est à signaler, et c'est plutôt de la fermeté qu'on remarquait dans nombre de compartiments. Tous les professionnels sont notamment frappés par l'extraordinaire résistance de la « Mexican Eagle », seule valeur dont le cours actuel dépasse la plus haute cote enregistrée avant la crise d'il y a six mois; de l'avis de certains initiés, une hausse sensationnelle est à envisager sur cette belle valeur.

Signalons aussi, après un fléchissement très prononcé, une vive envolée de la « Royal Dutch ». Il est certain que la « Shell Transport » suivra le mouvement.

Ainsi les « valeurs de pétrole » sortent victorieuses de la grande crise boursière et, au bout d'un semestre orageux et qui a enregistré des chutes sensationnelles et souvent irréparables, elles se présentent fermes, pimpantes et prêtes à de nouveaux exploits. Nous n'en avons jamais douté, nos lecteurs le savent bien.

Il est permis d'espérer que notre prochaine chronique nous fournira quelques sujets d'actualité intéressants et surtout encourageants.

PAUL LANDOWSKI.

MEMENTO

Szlachta i Kmiecicie.

Wyraz «szlachta» pochodzi od Lechitów, którzy, nigdy, wespół z Kmieciami, zażywali na Ziemi polskiej pełni obywatelskich praw, a którzy, z biegiem czasu, zwali się pochodzącymi «z Lechitów», «z Lechciców», «slechciców», czyli mając się za «szlachciców», zdolali sobie wywalczyć przed Kmieciami pierwszeństwo. Na to tłumaczenie godzi się i Niesiecki i Lelewel a z nimi Bartoszewicz, Wojciechowski i Piekosiński. Bandtke miano «szlachta» usiłuje wywołać od wyrazów «sława» i «słynąć», Czacki z niemieckiego «Schlacht» a Sołowjew od «szlak» (via), lecz naprzóźno. Jedni chcą szlachetę poczytywać za wytwarzanego przyrodzonych zdolności i talentów jednostek, umiejących na każdym szczeblu cywilizacji zdobywać wpływy a rodem swoim naczelnego gotować stanowiska, drudzy szlachetę polską uważają za rezultat podboju, dokonanego na pokrewnym szczepie przez szczepe silniejszy, bardziej wojowniczy, który pokonany Kmiciem narucił swój ustroj polityczny a który sobie, to jest Lechitom, zapewnił pożywanie ze szczególnych praw i przywilejów. To ostatnie twierdzenie jest bezwarunkowo sprawiedliwym, ileż czasy panowania Bolesława Chrobrego aż nadto silnie wypominają i nieustannie «Zlechciców» z Kmiciami zapasy i mądre rządy potężnego króla, który umiał powiązać współzawodników a oba szczepe w karności trzymać. A dalej, historja, już wyraźnie powiada, jako to, po śmierci Chrobrego, walka «Zlechciców» z Kmiciami rozgorzała, a choć przytłumiona przez Kazimierza Odnowiciela, ponownie wybuchła za Bolesława «małego» i jak to, podczas gdy «Zlechcice», odprawiali potrzebę wojskową, Kmicie naszli ich zamki, pobrali sobie zlechcickie córki za żony a «Zlechcicom» gotowali poddaństwo, i jako to, mimo że i sam król sprzyjał kmiecycom zamysłom, los dał zwycięstwo «Zlechcicom» i panowanie szlachty utrwało...

Ten wywód, choć nie ogarnia czynników, które w dalszym ciągu wpływały na urobienie, ukształtowanie stanu szlacheckiego w Polsce, daje dzisiaj poważne przesłanie.

Szlachta polska zginała stopiła się, można rzec, iż znikła. Tu i ówdzie snują się wątki niedobitki, chadzają tradycje, błąkają legende, lecz szlachty, jako stanu, jako zwartej gromady, nie ma oddawna. Czasu rozbiorów, po czterokroć razy i więcej rodowe właści zmieniły właści, żywioły nieszlacheckie zmieszały się mocno ze szlachtą, wtargnęły oddawną między możnowładców, bardzo zresztą zatrutych kojarzeniem się z pełnymi workami i zdegenerowanych nadużywaniem doczesnych uciech. Tak, że dzisiaj snadziej ostatek szlachcica rasowego znaleźć poniewierający się na bruku wielkomiejskim, bytujący w izdebcie, niż pod stropami dworów i pałaców polskich.

Szlachta polska położyła onego czasu wielkie

zasługi, popełniła mnóstwo błędów, była i źródłem chwały dawnej Rzeczypospolitej i przyczyną jej upadku, ciężkie złożyła hekatomby na ołtarzu walki o niepodległość i przeszła do historii, stała się dniem wzorajszym, który się wypomina, do którego rad przypisywać się czek małostkowy, lecz z którym życie się nie liczy...

Jutro naszego narodu,—to polski chłop, to ów typowy Kmiec. On zaczyna stanowić, on sięga po berło królewskie, on będzie i prawodawcą i władzą i siłą twórczą i Sejmem i Senatem. W tej chwili, Kmiec ten, zaskoczony jeszcze, onieśmielony blaskiem czekającego go majestatu, lecz starczy chwili, aby chwycić butnie po rządy i rosiąć się na tronie.

Dzisiaj Kmiec ten, który w gruncie natury swej posiada wszystkie cnoty i przywary wzorajszego szlachcica, w dążeniu swem do prowadzenia najbliższej obchodzących go zagadnień, rad przebiegle łączący się z lewicą, szukać jej poparcia, lecz, skoro tylko osiągnie zamierzane przywileje,—stanie murem przy nich, z tym samym szlacheckim egoizmem, z jakim wzorajsi oligarchowie Rzeczypospolitej bronili swych prerogatyw.

Kmiec polski, wbrew mniemaniu powszedniemu, jest z krwi i kości potomkiem prastarych Kmic, którzy się z Lechitami wodzili. Ma toż samo przywiązanie do tradycji, tym samym rodowym ulega przesądom, takoż niecierpi podkananego mieszkańców i całe mieszkańców tworzyo ma sobie za nic, takoż strzeże zawistnie swych kopców granicznych, takoż niecierpi podatków, takoż krajnaby jest i nieusłuchany i takoż, dopiero w obliczu nieszczęścia, zdobywa się na bohaterski poryw. Zaniedbane wykształcenie przywarom jego nadaje ostrości, zasklepia go w samolubstwie, czyni głuchym na to wszystko, co nie jest jego bezpośrednią korzystością.

Ludzie powierzchownie czujący, ludzie zaślepieni doktryną, wyobrażają sobie, iż ten nasz «lud» da się poprowadzić na takim lub innym pasku, że stanie się czynnikiem postępu samorzątnie, że pojedzie z pionierami nowoczesnych prawodawstw socjalistycznych, że da się przekonać do Marks'a lub Engels'a! Jest to błąd i błąd może nieszkodliwy, kiedy idzie o tą lub inną skrajność poglądów, lecz błąd wielki, kiedy zaczyni się zastanawiać się głębiej nad przyszłością naszej współczesnej Rzeczypospolitej. Trzeba szalonej pracy, trzeba potężnego wysiłku, trzeba tysiąca naraz pochodni, trzeba całej gromady apostołów, aby kmieca Rzeczypospolita nie zamieniała się poprostu w Beocję, aby zdołała dotrzymać placu ogólnoludzkiemu rozwijowi cywilizacyjnemu, aby nie zeszła znów do poziomu i ubóstwa duchowego Serbji lub Bułgarji, aby, po samowoli lechickiej, nie przeszła samowola kmieca, aby siermiega nie była tem, czem, w ośmianastym wieku, był kontusz.

Wac. Gąs.

Przy art. 2 głosowano najpierw nad poprawką «Wyzwolenia», która stylizację komisji: «Władza Zwierzchnia Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu» — zmienia na: «pochodzi od Narodu». Poprawkę tę odrzucono.

Przystąpiono potem do głosowania nad poprawką «Wyzwolenia» i N. P. R., żeby zamiast: «Prezydent Rzeczypospolitej», powiedzieć: «Naczelnik Państwa». Z powodu wątpliwości co do wyniku głosowania zwykłego, odbyło się głosowanie przez drzwi; wynik był taki, że poprawkę tę odrzucono 207 głosami przeciw 163. Klub P. P. S. pozostawił w tej sprawie wolną rękę swym członkom.

Następnie odrzucono poprawkę «Wyzwolenia», która w ustępie «odpowiedzialnymi ministrami» dodawała «przed Sejmem».

W końcu przystąpiono do imiennego głosowania nad poprawką P. S. L. «Wyzwolenia», N. P. R. i Zw. Posł. Nar.-żyd., żeby w zdaniu: «Organami Narodu w zakresie ustawodawstwa są Sejm i Senat», skreślić słowa: «i Senat». Za poprawką głosowało 189 posłów, przeciw niej 195 posłów. Wobec tego Senat został uchwalony. Po ogłoszeniu rezultatu głosowania, z lewicy padają okrzyki: «Przegłosowano głosami niemieckich junkrów. Endeko-hakatystyczny Senat».

Z powodu odrzucenia wszystkich poprawek, art. 2 przeszedł cały w brzmieniu komisjnym.

Przystąpiono do głosowania nad rozdziałem 2: «Władza ustawodawcza». W art. 3 przyjęto poprawkę P. S. L. i poprawkę P. P. S.

Przy art. 5 odrzucono poprawkę P. P. S., która żądała, żeby także ustalenie przepisów regulaminu służbowego odbywało się tylko w drodze ustawodawczej.

Przy art. 10, który prawo inicjatywy ustawodawczej przyznaje tylko Rządowi i Sejmowi, odrzucono cztery poprawki (P. P. S., N. P. R., «Wyzwolenia» i Zw. Posł. Nar.-żyd.), żądające, żeby to prawo przysługiwało poszczególnym frakcjom. 15 posłem, prezydentowi Rzeczypospolitej, Izbie Pracy, obywatelem w liczbie 100,000 i Izbowi Gospodarczemu. Nad piątą poprawką P. S. L., która żąda, by na koniec art 10 dodać: «oraz obywatelem na warunkach i w granicach, osobną ustawą określonych», głosowano przez drzwi. Za poprawką głosowało 168 posłów, przeciw 191, wobec tego także ta poprawka upadła.

Przy art. 11-ym upadła poprawka P. P. S. i «Wyzwolenia», żądająca, żeby posłowie do Sejmu byli wybierani nie na lat 5, lecz tylko na lat trzy.

Przy art. 12 ym odrzucono poprawkę P. P. S., żądającą, żeby prawo wybierania przysługiwało obywatelem, którzy skończyli lat 20 — i przeszło brzmienie komisjone, przyjmujące lat 21, jako granicę wieku.

Odrzucono także poprawkę P. P. S., która żądała skreślenia ustępu: «Wojskowi w służbie czynnej nie mają prawa głosowania». Przeciwko tej poprawce głosowała Narodowa Partia Robotnicza.

Przy art. 13-ym odrzucono poprawkę «Wyzwolenia» i N. P. R., żądającą, żeby w ustępie dotyczącym prawa wybieralności do Sejmu, wykreślić słowa: «o ile ukończył lat 25». Dalej odrzucono: poprawkę Z. L. N., żądającą lat 30 zamiast 25».

W imieniu głosowaniu odrzucono, 250 głosami przeciw 92, proponowane przez p. Putka art. 14a: «postem nie może być wybrany duchowny jakiegokolwiek bieżącego wyznania». Przeciwko artykulowi temu głosowała Narodowa Partia Robotnicza.

Przy art. 16 przyjęto poprawkę «Wyzwolenia» i P. P. S., aby skreślić słowo «płatny», t. zn., żeby urlop, jaki otrzymują urzędnicy państwowi i samorządowi, wybrani posłami, nie był płatny.

Przy art. 21 odrzucono w głosowaniu przez drzwi 186 głosami przeciw 154 poprawkę P. P. S. (inne ujęcie postanowień o nietkalności).

Do art. 24 zażądał głosu w sprawie formalnej p. Dubanowicz i rzekł, że podniesiono wątpliwość, co do znaczenia tego artykułu (poseł nie może kupować ani dzierżawić dóbr państwowych — i inne wypadki «incompatibilitas»). Obawiano się, że brzmieniem tego artykułu mogą być wykluczeni posłowie, którzy zechcą korzystać z reformy rolnej. (Wrzawa).

Marszałek: To nie było mówione do sprawy głosowania.

Artykuł ten przyjęto. Również przyjęto art. 23 (poseł nie może być redaktorem odpowiedzialnym), którego skreślenia domagały się klubu lewicowego.

Przy art. 24, który mówi o djetach, przyjęto poprawkę Zw. Ludowo - Narodowego w sprawie bezpłatnego korzystanie z państwowych środków komunikacji. Odrzucono poprawkę p. Czerniewskiego do tej poprawki, aby to dotyczyło także komunalnych środków komunikacji.

Przy art. 25 (Zwoływanie i zamknięcie Sejmu i Senatu). Odrzucono poprawkę P. P. S., że tylko pierwszą sesję nowego Sejmu zwołuje Prezydent Państwa, że Sejm obraduje w permenencji, a odroczenie może nastąpić tylko na podstawie uchwały Sejmu i nie dłużej niż na 8 miesięcy. Druga poprawkę do tego artykułu Z. L. N. cofnięto. Trzecią poprawkę klubów lewicowych, aby skreślić słowa «i senat» odrzucono 194 głosami przeciw 184.

Przy art. 26 odrzucono wszystkie poprawki (art. ten traktuje o rozwiązaniu Sejmu i Senatu).

Przy art. 30 (o zarządzeniu posiedzeń tajnych) odrzucono poprawkę P. P. S., aby tajność była uchwalana nie zwykłą większością, lecz większością 2/3.

Przy art. 32 odrzucono poprawkę Zw. L.-N., aby do prawomocności uchwał Sejmu potrzebna była 1/4, a nie 1/3, część ogółu posłów.

Przy art. 35 (o działalności Senatu) tow. Morażewski wniósł, aby nad poprawką P. P. S. i posłów Nar.-żyd. o skreślenie tego artykułu głosowało imiennie. W imieniu głosowaniu oświadczyło się 183 posłów za skreśleniem, a 195 — przeciw.

Po obwieszczeniu przez marszałka tego wyniku, zerwała się ogromna burza okrzyków na lewicę. W tej ogólnej wrzawie słyszać było, miedzy innymi, okrzyki: «Hańba. Coście Niemcom dali? Targowicze. Ks. Okoń: Rozpędzić Izbę. Zdrajcy ludu.

SEJM

Podajemy tutaj urzędowe sprawozdanie pamiętnego posiedzenia Sejmu, uchwalającego dwuizbowość. Godzi się zaznaczyć, że przeciwko Senatowi głosował, między innymi, prezes gabinetu ministrów, poseł Wincenty Witos. Przeciwnicy Senatu, w bardzo ostrej formie, wystawiają, że szale głosowania przechylić mieli posłowie-niemcy. W odpowiedzi na protestujący przeciwko Senatowi strejk, Warszawa odpowiadzała znów nowym pochodem narodowym. Mnóstwo energii i sił zużyto obustronnie na te bezprzedmiotowe manifestacje.

Na tem samem posiedzeniu, jak to widać ze sprawozdania, uchwalono, że głowa państwa będzie nosić tytuł «Prezydenta Rzeczypospolitej» a nie Naczelnika państwa, oraz odrzucono cały szereg innych poprawek i uzupełnień, proponowanych przez lewicę. Charakterystycznem jest, że przy głosowaniu nad poprawką posła Putka, o niedopuszczeniu duchowieństwa do mandatów poselskich, grupy ludowe poszły chmarą przeciwko lewicy, choć w większości przypadków z nią się solidaryzowały.

Art. 1 opiewający: «Państwo Polskie jest Rzeczypospolita» — przyjęto w brzmieniu komisjnym. Odrzucono poprawkę P. P. S., która dodawała jeszcze wyrazy: «Wolną i Niepodległą», tudzież zdanie, że «cała władza pochodzi od ogółu obywateli Państwa».

CIEKAWY DOKUMENT

«Robotnik» warszawski, który ma często dostęp do niedostępnych dla innych dokumentów, podaje w przekładzie polskim odnośny ustęp protokołu, podpisane w Spa przez p. Władysława Grabskiego, w czasie swej prezydentury w gabinecie ministrów i w czasie grozy zaledwu bolszewickiego. Protokół ten stwierdza dowodnie, że, gdyby wówczas Anglia istotnie mogła i chciała dopomóż nam a bolszewicy podpisały rozejm, zamienilibyśmy się w nędzne państewko, oddane na łaskę i nielaskę Anglii.

«Dokument brzmi, jak następuje:

«Rząd polski zgadza się:

a) Zainicjować i podpisać niezwłoczny rozejm na tej podstawie, że wojsko polskie cofnie się i stanie na linii, ustalonej przez konferencję pokojową dn. 8 grudnia 1919 r. jako tymczasowej granicy polskiego zarządu — i że wojsko sowieckie stanie o 50 kilometrów na wschód od tej linii. Jednakże Wilno ma być niezwłocznie oddane Litwinom i wyłączone ze strefy zajmowanej przez bolszewików podczas rozejmu. Co się tyczy wschodniej Galicji, to armia staną na linii, którą osiągną w dniu rozejmu, poczem każda armia cofnie się o 10 klm. celem utworzenia strefy neutralnej.

b) Wysłać pełnomocników na konferencję, która ma się odbyć następnie możliwie jaknajrychlej w Londynie. Na konferencji tej mają być obecni delegaci Polski, sowieckiej Rosji, Finlandii, Litwy, Łotwy i ma ona się odbywać pod auspicjami konferencji pokojowej, która dążyć będzie do zaprowadzenia trwałego pokoju między Rosją a jej europejskimi sąsiadami.

Przedstawiciele Galicji Wschodniej będą również zaproszeni do Londynu dla przedłożenia na konferencji swojej sprawy.

c) Przyjąć decyzję Rady Najwyższej w sprawie granic litewskich, przyszłości Galicji Wschodniej, sprawy Cieszyńskiej i przyszłego traktatu gdańsko-polskiego.

W razie przyjęcia przez Polskę powyższego, Rząd angielski:

uczyni niezwłocznie podobną propozycję Rosji sowieckiej.

a w razie jeżeli wojska rosyjskie odmówią rozejmu, to sprzymierzeni dadzą Polsce wszelką pomoc, specjalnie w materiale wojskowym — ile tylko będzie możliwe, z uwzględnieniem swego własnego wyczerpania i ciężkich zobowiązań, gdzieindziej powiększonych — a to celem umożliwienia narodowi polskiemu obrony jego niepodległości.

Villa Fraineuse, 19-go lipca 1920 r..

Dokument powyższy stwierdza w przerażający sposób brak ufności w nasze własne siły, desperacką lekkomyślność p. Władysława Grabskiego, chytrą angielską i bezbrzeżną głupotę Lenina, Czyczernika i Trockiego... Gdyby nie ta głupota, skazani bylibyśmy na zagładę dyplomatyczną, bez obrony zakuci bylibyśmy w łańcuchy.

Straty wojenne.

Sprawą obrachowania strat w ludziach podczas wielkiej wojny europejskie zajmuje dotąd świat cały.

Nie zostały one wszędzie jeszcze obliczone, ale posiadamy już liczby, które dają nam prawie pewne wskazówki, co Europa straciła w wojnie w żywym materiale ludzkim.

Według ostatnich danych, straty dadzą się ująć, jak następuje:

Francja w poległych i zaginionych	1,452,443
Anglia	869,000
Włochy	494,000
Belgia	44,000
Stany Zjedn. Am. półn.	110,000
Serbia w poległych i zaginionych	690,000
Rumunia	159,000
Grecja	12,000
Rosja i Polska (?)	2,500,000
Niemcy	2,000,000
Austro-Węgry	1,542,817
Bułgaria	65,000
Turcja	325,000
Razem	11,263,260

Dodać do tego należy straty w ludności cywilnej, które wyraziły się w zwiększonej śmiertelności, i zmniejszonej liczbie urodzeń. Wykoniosły one, według obliczeń, 27 i pół miliona.

Jeżeli nie liczyć nawet zmniejszenia urodzeń, to suma śmiertelności wzmożona wraz z poległymi na placu boju wynosi z góra 15 milionów ludzi.

Ale po zatem, olbrzymia liczba ludności miejskiej skutkiem kalectw stała się niezdolna do pracy:

Francja oblicza liczbę swych inwalid. na	1,900,000
Anglia	1,450,000
Włochy	570,000
St. Zjedn.	483,000
Belgia	40,000
Niemcy	1,300,000
Austrja	1,000,000

Razem 6,140,000

Jeżeli dodamy te liczby, to zobaczymy, że ubyło 21,000,000 ludzi w sile wieku, i że praca ich zginęła dla społeczeństwa bezpowrotnie.

Ciekawe bardzo zestawienia przygotowała Francja co do strat w poszczególnych zawodach. Statystyka tego rodzaju zasługuje na baczną uwagę u nas.

Według tej statystyki, Francja w zabitych, zmarłych i inwalidach straciła 42,5 proc. rolników, 12 proc. handlowców, 24 proc. w zawodzie spożywczym, 10 proc. zatrudnionych w przemyśle, 18,5 proc. zatrudnionych na robotach publicznych i budowlanych, 9 proc. przewoźników, 17 proc. zawodów wolnych, 39,5 proc. służących, woźnych, 3 proc. funkcjonariuszów, 3 proc. bez zawodu, 4,2 proc. księży, 1,3 proc. uczniów i t. p.

Wogóle na 19,027,071 ludności miejskiej Francji, zginęło 1,295,486 czyli 6,8 proc., a że inwalidów jest 1,900,000 czyli 10 proc., 16 proc. ludności miejskiej stracono dla pracy.

Ciekawe jest zestawienie strat w inwalidach powyżej 40 proc. w każdym poszczególnym zawodzie według doteczowych obliczeń. Największą odsetkę dają rolnicy, którzy stanowią 41,52 proc. wszystkich inwalidów, dalej idą pracujący w przemyśle 16,2 proc., robotnicy budowlani 10 proc., handlowcy 9,5 proc., służba 4,2 proc., zawody wolne 2,4 proc., księża 0,161 proc. i t. p.

Ubytek tak znacznej liczby pracujących nie da się zastąpić tak prędko, ubytek np. 17 proc. inteligencji kraju to strata, na której uzupełnienie czekać wypadnie kilkanaście lat.

UMOWA HANDLOWA Z FRANCJA

Pod powyższym tytułem umieścił «Kurjer Warszawski» wywiad z drem. H. Strasburgerem, wiceministrem Przemysłu i handlu, który wspólnie z p. W. Grabskim, ministrem skarbu, prowadził pertraktacje w Paryżu z kołami finansowymi tymczasowymi i z rządem francuskim.

Dr. Strasburger wyjaśnił wywiadowcy, że zapewniono Polsce stałą dostawę artykułów, niezbędnych dla organizacji obrony narodowej, w charakterze zaś kompensaty rząd polski zobowiązał się dostarczyć Francji cukru, alkoholu i mączki kartoflanej.

Jednocześnie opracowano plan prywatnych stosunków handlowych między Polską i Francją. Delegaci polskiego rządu zapewnili dowód z Francją pewnej ilości nawozów sztucznych, zwierząt, artykułów farmaceutycznych i chemicznych. Ogólnikowo zaznaczył dr Strasburger, że kola francuskie obstawały przy eksportie pewnych artykułów, których dowód do Polski, ze względów walutowych, mało jest pożądany. Są to, jak należy się domyślać, artykuły luksusowe. W rezultacie pertraktacji określono kontyngent przywozu tych artykułów do Polski na 2 do 3% ogólnych dostaw francuskich.

Celem załatwienia wymiany towarów, przedstawiciele obu rządów zgodzili się na zniesienie opłat wywozowych i wzajemne zmniejszenie opłat celnych od objętych umową artykułów.

Umowa zawiera przepisy z dziedziny międzynarodowego prawodawstwa handlowego, a więc zapewnienie praw agentom handlowym, ochronę przed nieuczciwą konkurencją, ochronę nazw i godła fabrycznych, wreszcie przepisy o tworzeniu towarzystw francuskich i dopuszczaniu ich działalności w obrębie Rzeczypospolitej.

Natomiast sprawa eksportu ropy naftowej i jej przetworów została z omawianej umowy wyłączona, prawdopodobnie w tej sprawie zawarty będzie specjalny układ. Na zakończenie wywiadu, p. Strasburger podkreślił, że monopole państwowie wydzierżawiane nie będą, nie będą również sprzedawane koncesje.

GDYNIA

W chwili, gdy rada ambasadów w Paryżu ma decydować o losie portu gdańskiego, przychodzi pomyślna wiadomość, że rząd polski przystępuje do budowy pierwszego portu na polskim wybrzeżu morskim, w Gdyni.

Dzięki inicjatywie admirała K. Porębskiego i życzliwemu poparciu ministra spraw wojskowych i ministra robót publicznych oraz komisji sejmowej morskiej, urzeczywistniać zaczyna się idea budowy własnego portu, który jest nam nieodzownie potrzebny, jako punkt oparcia powstającej marynarki ojczystej i jako środek polskiego życia, handlu i rybołówstwa na Pomorzu.

Spoleczeństwo polskie z uznaniem powita wiadomość tę, która uspokoi go co do losów naszej bezpośredniej komunikacji ze światem, zagrożonej przez wrogie stanowisko w m. Gdyni.

Podobno gdańszczanie są dotknięci sprawą budowy portu w Gdyni, ale nie dowierzają, sądząc, że to są tylko groźby w celu wywarcia nacisku przy zawieraniu konwencji.

Możemy zapewnić, że sprawa rozpoczęcia robót budowy portu jest bliska urzeczywistnienia. Na razie przystępuje się do budowy części portu zewnętrznego, co umożliwi wyładunek transportów wojennych i utworzy schronisko dla rybaków. Wykonanie robót powierzone zostaje firmie polskiej.

W tym celu wezwane zostały do konkursu najpoważniejsze przedsiębiorstwa techniczno-budowlane.

Budowa portu w Gdyni nie oznacza najmniej rezygnacji z naszych naturalnych praw do Gdańska, ale zdaje się być skutecznym środkiem do przyśpieszenia procesu rewindykacji.

Dzięki bliskości Gdyni od Gdańska i położeniu kolejowemu poza terytorium w m. Gdańskim (które już buduje się), cały nasz ruch towarowy, który szedł za granicę kolejami via Gdańsk, może być, w bliskiej przyszłości, skierowany na Gdynię. Pozostanie luka, gdyż niema połączenia wodnego z Wisłą, ale i na to w razie potrzeby trzeba będzie poszukać środka.

MIĘDZYNARODOWA WYSTAWA SZTUKI MODERNISTYCZNEJ W GENEWIE

Do wiadomości artystów polskich podajemy, co następuje.

W dniu 23 grudnia rb., otwarta zostanie w Genewie wielka Wystawa Międzynarodowa Sztuki modernistycznej, do udziału w niej zaproszeni są polscy artyści malarze, rzeźbiarze etc. Wystawa mieścić się będzie w Pałacu Elektralnym i obliczona jest na 5,000 do 6,000 dzieł.

Wystawa ta, w następstwie, objedzie cały szereg wielkich miast europejskich jak Paryż, Bruksela, Monachium i. t. d. Nadsyłający dzieła są zwolnieni od wszelkich kosztów transportowych (tam i z powrotem), celnych. Przesyłki swi winni zaopatrzeć nadpisami *Exposition Internationale d'Art moderne, Genève, 1920*.

Z uwagi na bliski termin otwarcia wystawy i wyrażone przez Komitet organizacyjny pragnienie, aby artyści polscy wzięli w wystawie jaknajliczniejszy udział, tenże Komitet zwrócił się, za pośrednictwem Konsulatów polskich, do wszystkich organizacji i stowarzyszeń polskich artystów o jaknajszybsze zgłoszenie swego udziału.

Wszelkie zapytania, deklaracje i przesyłki należy zwracać pod adresem :

Exposition Internationale d'Art Moderne.
Bureau du Conservateur, Bâtiment Electoral
Genève, Suisse.

Zwracam uwagę na powyższe zawiadomienie wszystkich naszych artystów a zwłaszcza licznej rzeszy tych z pośród nich, którzy tak gorącymi są wyznawcami nowych prądów. Dobrze byłoby, aby przy tej sposobności ocknęło się do życia, do pracy, Towarzystwo Artystów Polskich w Paryżu i wystąpiło, jako organizacja, — co niezmiernie ułatwiło by wszelkie formalności i szybkie porozumienie z zarządem wystawy w Genewie.

Myśl przewodnia tej wystawy, która zasadniczo chce uwzględnić wszelką, byłe szczerą, bezpośrednią nowych kierunków, uwolnić talenty od wszelkiego skalpelu, otwiera naściej szranki.

ODPOWIEDZI REDAKCJI

Panu Stefanowi Br. Pisząc podanie urzędowe nie należy używać żadnych tytułów ani żadnych apostrofów w rodzaju « Jaśnie Wielmożny » lub « Jaśnie Oświecony » i. t. p. Należy pisać poprostu « Do Pana Ministra spraw wewnętrznych w Warszawie ». Wszelkie tytuły zostały przez Sejm ustawodawczy zniesione. Polskie papiery urzędowe przyjęły bezwzględnie formę « Pan Prezydent », « Pan Minister », « Pan General » i żadnych innych nie uznają. W prywatnej natomiast korespondencji, wolno, ile dusza zapragnie, nadać tytuły i serwilecznemu zwrotami. Reforma powyższa została zaprowadzona w myśl republikańskich zwyczajów całego świata cywilizowanego. « Pan » stał się odpowiednikiem francuskiego « Monsieur », obowiązuje wszystkich i należy się każdemu zarówno do stojeniu, jak i każdemu obywatele.

Panu Andrzejowi w P. Niech Pan wystosuje prośbę do Konsulatu. Załatwia niezawodnie. Żadnych trudności być nie może. Przeciwnie, dopomoga i wskaże właściwą drogę.

Rodakom z północnych departamentów. W tej chwili, wobec chwilowego zastoju przemysłowego, o pracę trudno. Należy się z tem liczyć. Trzeba zebrac parę groszy, aby przedewszystkiem mieć czas na znalezienie miejsca odpowiedniego. W Paryżu niewątpliwie płaca jest wyższa, lecz daleko większe koszty utrzymania tak, że, w rezultacie, zarabia się mniej. Polonia nie może zajmować się pośrednictwem w wynajdywaniu pracy a tem mniej prowadzeniem podobnego biura, na to potrzebne są specjalne koncesje, których udzielenie jest poddane słusznie bardzo surowym przepisom. Wymaga to olbrzymiego nakładu energii i pracy, a to przechodzi nasze środki i siły.

NEKROLOGIA

W dniu 27 zm., zmarł, praktykujący od szeregu lat w Paryżu, dr. Chadyński. Nabożeństwo żałobne odbyło się w dniu 31, w kościele, w Montmorency, poczem nastąpił pogrzeb na cmentarzu polskim.

KRONIKA

♦ Pracownicy polscy w Montceau-les-Mines.

Konsulat Polski w Lyonie prosi nas o zaznaczenie, iż otrzymał od Stowarzyszenia Robotników Polskich w Montceau-les-Mines sumę Fr. 400 na rzecz sierot po żołnierzach poległych w obronie Ojczyzny oraz ze sumą te przesłało kraju za pośrednictwem Poselstwa Polskiego w Paryżu.

♦ Polska marka.

Święcimy, w tej chwili, smutny tryumf naszej przepowiedni. Marka polska, w ubiegłym tygodniu, spadła, w stosunku do waluty francuskiej, do 20 marek 40 fenigów za jednego franka. Po raz pierwszy stoczyła się do tego stopnia jej wartość zewnętrzna... Zresztą na rynkach polskich daje się uczuwać dotkliwy brak franków...

Ciekawsze, że na rynku paryskim brak zupełnie banknotów polskich. W ubiegłym tygodniu, ktoś chciał zakupić tych banknotów i nigdzie nie mógł ich dostać.

W najbliższym czasie przewidziane jest poprawienie się nieznaczne kursu i w następstwie nowego jego spadek.

Przesyłającym pieniądze radzimy się spieszyc, zwracając ponownie ich uwagę, że równocześnie prawie ze spadkiem zewnętrznym wzrastały na rynku wewnętrznym wszystkie towary, idą w góry nieruchomości... Czyli za coraz większą ilość marek coraz mniej można kupić... Za dwa miesiące będzie można kupić w Polsce dwa razy mniej...

♦ Nalepki propagandowe.

Uwadze wszystkich naszych Czytelników polecamy polskie propagandowe nalepki z orłem gdańskim.

Cena tych nalepek za sto sztuk 2 fr., z przesyką pocztową 2 fr. 35 cent. Za tysiąc sztuk 17 fr. 50 cent., z przesyką pocztową 18 fr. 25 cent.

Każdy list we Francji i z Francji winien być zaopatrzony w tą nalepkę artystyczną polską.

♦ Zebranie Sokoła.

W nadchodzącej sobotę, dnia 6 listopada, o godzinie ósmej i pół, odbędzie się przy ulicy Richelieu 36, w restauracji « A la Chope la Fontaine » półmiesięczne zebranie Sokoła. Wstęp

DO RODAKÓW W ALZACJI I LOTARYNGII

Celem ułatwienia przesyłki pieniędzy do kraju rodakom, zamieszkałym w Alzacji i Lotaryngii

BANK DLA HANDLU I PRZEMYSŁU W WARSZAWIE

Agencja w Paryżu

36, rue de Châteaudun, Paris (9e) upoważnił do przyjmowania na jego rachunek wszelkich odnośnych zleceń dwum najpoważniejszym kooperatywom ludowym w Alzacji i Lotaryngii:

BANKOWI LUDOWEMU W METZ

(Banque Populaire de Metz)

8, rue Paul-Déroulède

près la gare centrale à Metz

Agencja: Maizières-les-Metz — Rombas
oraz

BANKOWI LUDOWEMU W STRASBURGU

(Banque Populaire Alsaciene)

4, rue du 22-Novembre à Strasbourg

Agencja: Wissembourg — Lauterbourg

Odtąd więc rodacy, zamieszkałi w Alzacji i Lotaryngii mogą albo zwracać się oświadczenie do powyższych miejscowych instytucji lub też wprost przesyłać pieniądze pocztą do Paryża.

Apprenez le FRANÇAIS

et les autres LANGUES VIVANTES

A L'ÉCOLE BERLITZ

31, boulevard des Italiens

Prospectus Q franco. sur demande

UCZCIE się FRANCUSKIEGO

i innych

JEZYKÓW NOWOŻYTNYCH

w SZKOLE BERLITZA

31, boulevard des Italiens

Prospekty Q bezpłatnie, na żądanie.

Doktor J. MALINIAK

b. Asystent paryskich szpitali miejskich

Przyjmuje chorych Polaków 6, rue Piccini (metro Etoile). Telef: 53-13—47-11, w poniedziałki, wtorki, czwartki i piątki od 2 do 4 popołudniu, i na wyznaczone rendez-vous.

mają wszyscy członkowie Sokoła, kandydaci na członków oraz wprowadzeni przez członków goście. Udział jaknajliczniejszy pań pożądany.

♦ Nieszczęśliwy wypadek.

Wypadkowi nieszczęśliwemu przejechania uległ p. Teofil Popławski, weteran roku 1863, zasłużony i szanowany powszechnie członek Kolonii polskiej. Stan zdrowia p. Popławskiego budzi nadzieję powrotu do sił.

♦ « Gwiazdka » dla dżiatwy polskiej.

SOKÓŁ, na ostatnim zebraniu swem, postanowił urządzić doroczną, tradycyjną « Gwiazdkę » dla dżiatwy polskiej. Postanowiono powołać w tym celu komitet pań polskich oraz uformowanie tego Komitetu powierzono p. Antoniowej Szawlkisowej.

POLONIA, jak zazwyczaj, przyjmować będzie dary i ofiary na Gwiazdkę dla dżiatwy polskiej. Dżiatwy tej polskiej ubogiej a wydziedziczonej jest mnóstwo. Należy się jej pamiętać, należy chwila uciechy, która pod polskim znakiem budzi w nich radość życia.

Ofiary pieniężne należą przesyłać do POLONII. Dary w naturze pod adresem p. Antoniowej Szawlkisowej, 15, rue de l'Arc-de-Triomphe.

♦ Ciekawa wystawa.

Bardzo ciekawa wystawa akwarel p. Łukomskiego odbywa się w tej chwili w galerji Le Goupy (boulevard de la Madeleine, 5.)

P. Łukomski, który, o ile nam wiadomo, jako architekt, zajmował wybitne stanowisko w Moskwie i miał dostęp do zabytków sztuki i muzeów, wykonał kolekcję pierwszorzędnej wartości akwarel, poświęconych conajprzedejszym zabytkom sztuki polskiej. W stu znakomitych pracach p. Łukomski dał wizję starej Warszawy, Wilanowa, pałacu w Łazienkach, Wawelu, Sukiennic krakowskich, krakowskich kościołów,

Jedyny Zakład Kuśnierski Polski

w Paryżu

A. MAKOWSKI

10, rue Jean-de-Beauvais, PARIS

Wielki wybór futer.

Modele pierwszorzędnych domów.

Przechowywanie i przerabianie futer.

Ceny umiarkowane.

CAFÉ du PARNAFFE

Beau local. — Rendez-vous des Peintres et Sculpteurs de toute nationalité.
Exposition permanente de tableaux.

103, boul^d du Montparnasse — Tel. Fleurus 21-34.

WODA KWIATOWA

ZMARTWYCHWSTANIA

ST^E BROCARD & CIE

PARIS

GROS ET DÉTAIL
8. RUE NOUVELLE (Xe Arr^{dt})

NAJSZYBCIEJ PRZESYŁKĘ PIENIĘDZY do POLSKI

za pomocą czeków, przekazów listowych lub telegraficznych. — uszkutecznia jedynie

Bank dla Handlu i Przemysłu w Warszawie

Agencja w Paryżu

36, rue de Châteaudun, Paris (9e)
posiadający we wszystkich miejscowościach Polski swoje oddziały, agencje i korespondentów.

JEDYNY BANK POLSKI WE FRANCJI

Liczne listowne podziękowania świadczą, że tylko Bank dla Handlu i Przemysłu w Warszawie potrafił dotąd przesyłać PIE- NIĄDZE NAJSZYBCIEJ I NAJTA- NIEJ Z ZUPEŁNĄ GWARANCJĄ PUNKTUALNEGO DORECZENIA.

Bank dla Handlu i Przemysłu w Warszawie specjalną roztoczył opiekę nad przekazami KLASY PRACUJĄCEJ.

Listy i przekazy należy adresować:
Banque pour le Commerce et l'Industrie

36, rue de Châteaudun, Paris

Listy należy pisać PO POLSKU.

TYGODNIK ILLUSTROWANY

sprzedaż pojedyńczych numerów TYGODNIKA, przyjmowanie prenumeraty na TYGODNIK i ogłoszeń do TYGODNIKA

w Księgarni POLONII,
3 bis, rue La Bruyère. Paris.

ANTIQUITÉS & OBJETS D'ART

J. BAUER

162, Boulevard Haussmann, PARIS - Tél. Elysée 07-71

Kupuje i płaci drogo meble starożytne,
bronzy, makaty.**BIENENFELD JACQUES****KUPUJE:** Perły, Drogie Kamienie,
Biżuterie okazyjne.**PARYŻ,** 62, rue Lafayette, 62

Téléph. : CENTRAL 90-10

FOURRURES — PELLETERIES**E. ROSNER & Cie**48, rue du Colisée, PARIS (8e)

Tél. : Elysée 21-46

CAFÉ DE LA ROTONDE Rendez-vous Artystów Ma-
105, boulev. du larzy, Rzeźbiarzy, Muzyków,
Montparnasse Literatów Polskich i polskiej
Téléph. Saxe 26-82. Młodzieży uniwersyteckiej.**"SZTANDAR POLSKI"** Orzełki i od-
22, rue Pauquet, Paris XVI. znaki regu-
téléph. Passy 42-93. laminowe,
wojskowe
polskie.**CHARLES SEMMEL** KUŚNIERZ
Création de Modèles
21, Boulevard Malesherbes, PARIS
Tél. : Élysée 42-56**ZAKŁAD MEBLOWO-TAPICERSKI**
S. GUTTMAYER 4, avenue Bosquet
PARIS (VIIe)Podejmuje się wszelkich robót dekoracyjnych
Odnawia meble starożytnearchitektonicznych rzutów Sandomierza, Płocka,
Lwowa, Wiśnicza, Przeworska, Tarnowa, Lublinia,
Jarosławia, Zółkwi, Brzeżan a dalej szereg
również świątynnych wizerunków z Wołynia, Podola
i Ukrainy.Dzieła p. Łukomskiego zalecają się nieporówny-
nianym kolorytem, niezmierną ścisłością archi-
tektonicznego rysunku i są nieznanej u nas
wartości kolekcją.P. Łukomski, który zdaje się miał wszelkie
dane po temu, aby zostać tylko całkowitym ro-
sjaninem, przez umiłowanie piękna, ocalał dla
Polski i polskości.Wystawę p. Łukomskiego należy zobaczyć.
Wrażenie pozostawia ona niezataarte. Powiedzmy
szczerze, i bez przesady, bardzo głębokie. Podob-
nej manifestacji artystycznej polskiej, pomimo
wszelkich usiłowań nie było jeszcze. Namawiamy
bardzo naszych Czytelników, aby poszli, aby
przekonali się, ile nieznanego, niezauważonego
piękna, p. Łukomski uwypuklił.Wystawa p. Łukomskiego jest jedną z tych
najlepszych środków « propagandy » polskiej
zagranicą, propagandy na którą stać tylko wiel-
kiego artystę, dziesiątkami lat pracującego na
tak bogaty plon.

◆ Podziękowanie.

Opieka Polska składa podziękowanie publiczne
p. Alavoine za ofiarowaną odzież dla ubogich.Dotychczas « Opieka Polska » miała jeszcze
nieco odzieży z darów amerykańskich. Obecnie
zapas się kończy, tak, że z troską patrzy na zbli-
żąającą się zimę, która może dać się mocno we
wnętrzach naszym zatrzymującym się w Paryżu
robotniczym rodzinom, może dać się we znaki
podwójnie: przyjeżdżają one z Polski w lachma-
nach i nieraz dachu nad głową braknie im w
Paryżu.Stąd też każdy datek w postaci ciepłej odzieży,
w myśl zacnej inicjatywy pani Alavoine, « Opieka
Polska » przyjmie z wdzięcznością.Uwadze Czytelników naszych polecamy usilnie
to wezwanie « Opieki », dary należy słać szybko,
(6, Quai d'Orléans). Biedy mnóstwo, a stać nas
na to, aby jej przyjść z pomocą skuteczną.

BANK
dla HANDLU i PRZEMYSŁU
w WARSZAWIE

Capital akcyjny 43. 200. 000 Mp. — Rezerwy około 7. 000. 000 Mp.
Instytucja centralna : WARSZAWA, ul. Traugutta, 8.

ODDZIAŁY I AGENTURY : Warszawa, Biała Podlaska, Białystok, Brześć-Litewski, Drohobycz
Grajewo, Lwów, Łomża, Łuków, Międzyrzec, Mińsk-Litewski, Siedlce, Stanisławów,
Kasy wypłata : Poznań, Gdańsk, Kraków, Toruń, Lublin, Radom, Piotrków, Łódź, Kalisz,
Grodno i Piła.

AGENCJA W PARYŻU36, rue Châteaudun, Paris (9^e)

Tel. : Trudaine 56-49.
dokonywa wszelkich czynności bankowych na najkorzystniejszych warunkach; wydaje
bezpośrednio, po najlepszym kursie dnia, przekazy pieniężne na wszystkie miejscowości
Kraju i zagranicy; wypłaca pieniądze telegraficznie w przeciągu dwóch dni. Otwiera
rachunki czekowe i oszczędnościowe.

Wszelkie wypłaty w Wielkopolsce dokonywane są przez **BANK PRZEMYSŁOWY**
w POZNANIU.

Compagnie Générale Transatlantique
PARIS — 6, RUE AUBER

LINIA POCZTOWA Z HAVRU DO NOWEGO-YORKU

Szybkie parostatki
dla podróżujących Iej,
IIej i IIIej klasy.

Wyjazd z Havru co sobota.
Pociągi specjalne z Paryża do Havru.
Bliższych informacji udziela Biuro
6, Rue Auber, PARIS

HOTEL RICHMOND

11, rue du Helder — PARIS

w samem centrum miasta

Ostatni Wyraz Komfortu

Warunki na żądanie

Telefon : Central 47-06

Adres Telegraficzny : Richmond-Helder-Paris

PIERWSZORZĘDNY ZAKŁAD
KRAWIECKI MĘZKI

E. KUCHARSKI

48, rue Richelieu, Paris

Krój wytworni. — Wykończenie staranne.
Ostatnie modele.

Ustępstwo od cen dla Rodaków.

LEÇONS DE POLONAIS Excellente mé-
rapides. S'adresser 3 bis, rue Emile Allez.
Paris 1e (metro : Champerret ou Porte-Maillot).

BANQUE
pour le COMMERCE et l'INDUSTRIE
à VARSOVIE

Instytucja centralna : WARSZAWA, ul. Traugutta, 8.

Adres telegraficzny : **Bankvarab**.dokonywa wszelkich czynności bankowych na najkorzystniejszych warunkach; wydaje
bezpośrednio, po najlepszym kursie dnia, przekazy pieniężne na wszystkie miejscowości
Kraju i zagranicy; wypłaca pieniądze telegraficznie w przeciągu dwóch dni. Otwiera
rachunki czekowe i oszczędnościowe.Wszelkie wypłaty w Wielkopolsce dokonywane są przez **BANK PRZEMYSŁOWY**
w POZNANIU.

FUTRA — WYROBY FUTRZANE
REPARACJE — PRZERÓBKI

S. BESTER

43, rue d'Hauteville — PARIS

Importation - Commission**LECZINSKI & Cie**

684, San Martin 67, rue de la Victoire

BUENOS-AIRES PARIS

Républ. ARGENTINE Tél. CENTRAL 07-74

Fournit tous renseignements et se charge de
tous achats en ARGENTINE pour
Cuir, Laines. Viandes congelées, etc.**BANK ZWIĄZKU SPÓŁEK ZAROBKOWYCH** w Poznaniu

KAPITAŁ ZAKŁADOWY 60 MILIJONÓW MAREK

Oddziały : w Warszawie (1 ulica Jasna); w Gdańskim, Toruniu, Krakowie,
Lublinie, Piotrkowie i Radomiu, Filia w Nowym-Jorku, Centrala w Poznaniu.**WYSYŁKA PIENIĘDZY DO POLSKI**Załatwia na najkorzystniejszych warunkach wypłaty w całej Polsce wzamian za franki,
wpłacone na jego rachunek w**BANQUE FRANCO-POLONAISE, 41, avenue de l'Opéra, Paris**

Przekazy do 1000 Fr. bez potrzeby zezwolenia "Commission des Changes".

PARIS. — IMP. LEVÉ, 71, RUE DE RENNES.

LE GÉRANT : P. NEVEU